

יציאת שבת	כניסת שבת	י"ח סיון ה'תשפ"א
20: 18	18: 58	ירושלים
20: 21	19: 20	ת"א
20: 22	19: 11	חיפה
20: 19	19: 18	באר שבע

צחקה

אירון של פרשת "בהעלתך"

"ומבן חמשים שנה, ישוב מצבא העבדה; ולא יעבד, עוד." (ח', כ"ה)

אמר **החפץ חיים** זע"א: הפסוק בא לרמוז לאדם, שבהגיעו לגיל חמשים שנה, לא יעסוק עוד כל כך בעולם המעשה, שהרי ידוע ששבעת ימי השבוע רומזים לשבעים שנות האדם, כל יום לעשר שנים, וכשהגיע האדם לגיל חמשים שנה, עליו לתת לב שהסתיימו אצלו חמישה ימים ומתחיל יום השישי שהוא קרוב לשבת קודש. וכתוב בגמרא (שבת קי"ז) שביום השישי מצוה להשכים בבוקר להכין כל צרכי שבת, והוא הדין כשמתחילים הימים שאחרי גיל החמשים צריך לשחרר עצמו מעניני העולם הזה, ולהזדרז יותר בתורה ובמעשים טובים, שיהיו מוכנים בידו ליום שכולו שבת, ואמרו חז"ל (אבות ה' כ"ד) בן חמשים לעצה, כלומר שבשנת החמישים נוסף לאדם בינה שיכול ליעץ גם לאחרים, וא"כ לא כל שכן שעליו ליעץ לעצמו להכין לו צידה לדרך לבית מועדו!

האדם חי בעולם בתחושה כי עומד לרשותו מאגר אין סופי של זמן – הואיל והוא בדרך כלל 'מתכנן' לחיות הרבה יותר זמן משנקצב לו. תחושה זו טובה באופן רגעי, אך גרועה מאוד מבחינת התוצאות, מפני שהיא מרדימה את האדם ומאפשרת לו לא לעשות כלום, מתוך המחשבה שכל מה שצריך לעשות ולא נעשה, הוא יספיק לעשות בעתיד.

פרשת השבוע פותחת בהכנות האחרונות למסע אל עבר ארץ ישראל, ומתארת את הקדשת הלויים וכניסתם לעבודה במשכן.

"וידבר ה', אל-משה לאמר. דבר, אל-אהרן, ואמר, אליו: בהעלתך, את-הנרות, אל-מול פני המנורה, יאירו שבעת הנרות. ויעש כן, אהרן-- אל-מול פני המנורה, העלה נרותיה: פאשר צוה ה', את-משה." (במדבר ח', א'ג')

מפרש רש"י: **ויעש כן אהרן** - להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה.

ודברים אלה טעונים לכאורה ביאור. מה השבח של אהרן שלא שינה?

פירוש נפלא בדברי רש"י אמר ר' מאיר מפרימשלאן זע"א, להגיד שבחו של אהרן - שלמרות היותו הכהן הגדול מאחיו, והגיע למדרגות כה נעלות ונבחרות, לא שינה כהוא זה מהליכותיו ונשאר עם אותה ענווה ופשטות, מבלי חלילה להתנשאות ולהתגאות.

המלמד הוותיק, רבי מרדכי זאב בלוי זצ"ל, סיפר סיפור מופלא בשם רבו, ויש בסיפור זה מסר חשוב עד מאוד בעיניי חינוך, בעניין ההקפדה שלא לשנות.

וכך העיד רבו של הרב בלוי: פעם נסע הגאון בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש ברכבת, וראה לפניו אדם היושב בספסל ממולו, המוציא כריך עם בשר "דבר אחר", ואוכלו. הגאון שראה את אשר נעשה, צעק על האדם ההוא "יהודי, אסור לך לאכול חזיר!" הנוסע הביט ב'מנחת אלעזר' בפליאה, כמי שתמה על ההערה שיצאה מפיו, ואמר לו: "אינני יהודי, ולכן מותר לי לאכול את הבשר הזה!"

אבל הגאון האדיר שפסקי ההלכה שלו הופצו עוד בחייו ברחבי העולם היהודי כולו, פנה אל האדם בשנית, וחזר ואמר לו: "יהודי, אל תאכל חזיר!" והוא, מתעקש ושוב מצהיר שאינו יהודי.

אולם כשהדבר חזר על עצמו, וכשהגאון ממונקאטש אמר לו בפעם השלישית שלא יאכל חזיר, קרה משהו: האיש ניגש אל חלון הרכבת, והשליך את הכריך החוצה, ניגש אל הגאון והודה בפניו שאכן הוא יהודי, פרץ בבכי, וביקש לדעת איך הצליח לזהותו כיהודי.

'הסתכלתי עליך בשעת אכילתך', השיב ה'מנחת אלעזר'. 'אבל אני נפגש עם הרבה אנשים, ואף אחד מהם לא אמר לי שאני יהודי, וכיצד הצלחת לראות שאני יהודי?' שאל האיש את הגאון.

ה'מנחת אלעזר' אחז בידו של היהודי, חיבקו בחום, ואמר לו: 'די היה להביט בהתנהגותך בעת שאכלת את הכריך, כדי לדעת שהנך יהודי!' והסביר הגאון שהשו"ע אורח חיים סימן ק"ע, הלכה י' אומר: 'לא ינשך פרוסה ויניחנה על גבי השולחן'. והטעם הוא, כפי שמביא המשנה ברורה, 'מפני שנמאסה לבריות'. ולכן, המשך הגאון והסביר לאיש ההוא, נהגו יהודי פולין שכאשר הם אוכלים לחם, הם חותכים בסכין את החתיכה שברצונם לאכול, ומכניסים רק אותה לפיהם, והלחם עצמו נשאר נקי.

הדבר מקובל גם באכילת תפוח, וכל כיו"ב, שלא נוגסים בתפוח עצמו, אלא חותכים את החתיכה הראויה בסכין.

'הסתכלתי עליך בשעת אכילתך את בשר הדבר אחר', אמר ה'מנחת אלעזר' לאיש, 'וראיתי שגם אתה אוכל בצורה כזו, דהיינו שלא נגסת בכריך עצמו, אלא אחזת סכין בידך, וחתכת לעצמך את החתיכה שרצית לאכול. זה הספיק לי כדי לדעת בבירור שאתה יהודי, וככה בוודאי ראית אצל הוריק את קיום ההלכה ההיא בסימן ק"ע, ולכן גם אתה מתנהג כך. לא ייתכן שגוי יתנהג בצורה שכזו! לא ייתכן!'

האיש הודה והתודה שכל דבריו של הגאון הם אמת ויציב. הוא אכן גדל בבית יהודי לכל דבר, ובגלל תוקף הצרות והמצוקות שפקדו את העם היהודי בתקופה ההיא, הגיע לאן שהגיע, והתדרדר לאן שהתדרדר, עד שהגיע למצב בו הוא אוכל בשר דבר אחר. אבל קיום ההלכה בסימן ק"ע שראה בבית הוריק, לא נשכחה ממנו. לא שהוא ידע שזאת ההלכה, אבל כך הורגל ודווקא בגלל שלא ידע שזו ההלכה המשיך בכך...

האיש הפך להיות אחד מחסידיו הנלהבים של הגאון ממונקאטש. הוא הרגיש שה'מנחת אלעזר' נגע לו בדיוק בנקודה הרגישה ביותר בחייו, וקיבל על עצמו מהיום והלאה להישמר ולהיזהר בכל הקשור למצוות היהדות. (ליקוטים וסיפורים נפלאים)

עם השלמת ביצוע הוראות המסע, לאחר שהות ארוכה בהר סיני, ב"י מתחילים במסע לכיוון ארץ ישראל. ואז, מיד עם תחילת נסיעתם:

"ויהי העם כמתאננים, רע באזני ה'; וישמע ה', ויחר אפו, ותבער-בם אש ה', ותאכל בקצה המחנה" (י"א, א')

ומפרש רש"י, "אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה האיק לפרוש מאחרי המקום". לחישות של אי שביעות רצון, התלבטויות שהתחילו לעלות כתוצאה מטרחת הדרך, תחושות עמומות של חוסר סיפוק, הביאו את העם להתאונן.

חוסר סיפוק, השאיפה הבלתי ממולאת לתוכן, למילוי פנימי, היא הבעיה האמתית. כוח החיים הטמון באדם משתוקק לביטוי, למילוי של הנפש בתוכן, במשמעות, בחוויה, ב"אור". אם החיים אינם מלאים בתוכן של קודש נוצר וואקום, חלל שחייב להתמלא.

מהחלל הפנוי הזה נוצרת השאיפה והתשוקה לדברים אסורים. אדם שממלא את חייו בחוויות שאינן באמת פנימיות אלא מובאות מבחוץ, כתאוות גשמיות, גופניות - מוצא את עצמו מהר מאד משתוקק ליותר. מילוי תאוות חומריות, גשמיות הרי הוא כמי מלח לצמא- הם רק מצמיאים יותר.

ישראל נענשו. הם צעקו אל משה, משה התפלל, והאש שקעה. אבל תחושת אי השקט שהחלה לקונן בהם הייתה חזקה מהם:

"והאספסוף אשר בקרבך, התאו תאוה; וישבו ויבכו, גם בני ישראל, ויאמרו, מי יאכלנו בשר. זכרנו, את-הדגה, אשר-נאכל במצרים, חנם; את הקשאים, ואת האבטחים, ואת-החציר ואת-הבצלים, ואת-השומים." (י"א, ד'-ה')

באבקה אחת, התאוה לבשר השכיחה לעם ישראל מן הלב את כל אשר סבלו במצרים. כעת, ברעני תשוקה אלו, נישאו העיניים בערגה אל בית העבדים, משל היה בית הבראה שבו מגישים לנופשים דגים בכל ארוחה, בתוספת קישואים, בצלים ושומים.

ופירש רש"י: מי יאכלנו בשר – 'וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר (שמות יב, לח) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגוי'. ואם תאמר אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר (במדבר לב, א) ומקנה רב היה לבני ראובן וגוי, **אלא שמבקשים עלילה:**

ויש לתמוה, כיצד ייתכן הדבר? מהו ההיגיון שמאחורי התנהגותם?

אומרים חז"ל, שמילה אחת בטענותיהם, הסגירה את המניע להתנהגותם - המילה **"חנם"**, וכך הסביר רש"י: "אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר 'ויתכן לא-יתן לכם' (שמות ה', י"ח), אם תבן לא היו נותנין להם חנם, דגים היו נותנים להם חנם? ומהו אומר חנם, 'חינם מן המצוות'!"

בדברים אלו מפיקעים חז"ל את תלונות בני ישראל מן המישור המעשי 'הבשרי', ומעלים אותן אל המישור הרוחני. בכך חושפים את ההיגיון שעומד מאחורי תלונותיהם המוזרות על בשר ועל דגים, ועל זיכרונות מלבבים מתארך השעבוד. במילה 'חכם' טמון הסוד שאותו הם מתביישים להביע בפה מלא - התלונה נגד עול התורה והמצוות, שהוטלו עליהם, ובמיוחד **מצוות הביטחון בה'** שנובע בראש ובראשונה מהאמונה בה'! וממשיכים בני ישראל וחושפים את "צרותיהם" ומניעיהם:

"וַעֲתָה נַפְשֵׁנוּ יְבֹשָׁה, אִין כַּל--בְּלַתִּי, אֶל-הַמָּן עֵינֵינוּ." (י"א, ו')

"מדוע כל יום אֶל-הַמָּן עֵינֵינוּ?", לשם מה יש צורך להוריד "מן" מידי יום ביומו, אדרבה, ירד מן פעם אחת בחודש או פעמיים, יאספו אותו בני ישראל, ויספק את צרכיהם לכל התקופה!! חז"ל אומרים שהמן ירד לישראל בכמות אדירה, אך מידי יום הוא היה נמס - "הנשאר בשדה נימוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים" (רש"י שמות טז, כא).

ומסבירה הגמרא, שהקב"ה הנהיג את דור המדבר דווקא כך - ללכת במדבר בין שמיים וארץ, ללא שום אפשרות להשיג מזון באופן עצמאי - כיוון שהקב"ה רצה שבני ישראל ישאו את עיניהם לשמיים מידי יום ביומו, ובכך להקנות להם בכך **את מידת הביטחון בה'.**

אמר פעם **החזו"א**: הכל חושבים שהאמונה נמצאת לכל יהודי בכיסו. טעות גדולה בידם, כי בכדי לקנות אמונה נצרך האדם לעבוד בכל יום ויום - ובאם לא יעבוד לא יהיה לו אותה. ואם תרצה לדעת איך, הנה אשאלך: מה תעשה בצאתך לרחובה של עיר לקנות מנעלים לרגליך תחת המנעלים שנקרעו? הרי תיקח מעות מכיסך ותצא השוקה לחנות לקנות. דע לך כי לא כך היא דרכה של תורה. אלא, עמוד לרגע בסמוך לפתח הבית, ופתח פיך לה' האלוקים שיזמין לך נעליים מתאימות במידה הנכונה, שתזכה לפנות אל המוכר הראוי וטוב עבורך, ואף גם הסכום שיושת עליך יהיו כראוי וכהוגן, אז תצא לשוק ותצליח בכל אשר תפנה. כמו"כ בפנותך דבר יום ביומו לקנות לחמך וחלב לבני ביתך, אין הדברים פשוטים כלל וכלל, אלא העתר בתפילה להקב"ה שתזכה למצוא את מבוקשך בנקל, וכך נמצאת עובד כל ימי חיידך על קנין האמונה.

"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת-הָעָם, בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתֵּי--אִישׁ, לְפָתַח אָהָלוֹ; וַיַּחֲר-אֶף ה' מְאֹד, וַבְּעֵינֵי מֹשֶׁה רָע." (י"א, ז')

הרמב"ם במורה נבוכים (חלק א פרק לו) מלמד אותנו באילו מקומות התנ"ך משתמש בביטוי "חרון אף" כדי לתאר את כעסו של ה': "דע, כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון "חרון אף", ולא לשון "כעס", ולא לשון "קנאה", **אלא בעבודה זרה לבד**" ואמנם, בני ישראל לא השתחוו פיזית לפסל ולא עבדו עבודה זרה מוחשית, אבל דבריהם מעידים על מחשבותיהם.

הרש"ו הירש כתב, שדווקא הדברים שנועדו להשרות שכירה - אותם ניסים גלויים שליוו את עם ישראל במדבר הם אלו שיצרו את תחושת המחנק, הם אלו שגרמו לעם ישראל לברוח כתינוק מבית רבו. "עם ישראל לא רצה להיות מחובר אל ה' בעננים המקיפים אותו מכל צדדיו, בכל רגע. הוא רצה להתנתק. **זוה השורש לעבודה זרה - לא להיות בקשר עם השגחת ה' הישירה על עם ישראל.** על זה מגיע חרון אף ועונש"

אחד המקורות לפרושים אלו הוא ממזמור עז בתהילים בו אסף המשורר מתאר את כל שעבר על עם ישראל במדבר, וכאשר הוא מגיע לחטא המתלוננים הוא כותב "לָכֵן, שָׁמַע ה' וַיַּתְּעַבֵּר, וַאֲשׁ נִשְׁקָה בְּעֵקֶב; וְגַם-אֶף, עָלָה בְּיִשְׂרָאֵל **כִּי לֹא הֶאֱמִינוּ, בְּאֱלֹקִים; וְלֹא בָטְחוּ, בִּישׁוּעָתוֹ.**" - מכאן שעונש האש הגיעה על חוסר האמונה!

בנוסף, חז"ל מבהירים, שכל חטא המתאוננים היה בעצם **'כפיות טובה'**, שכפרו בטובות העצומות שעשה עמהם הקב"ה, שהוציאם מבית עבדים מארץ מצרים שם עבדו בפרך, ונתן להם את המן שהיה לחם מן השמים, 'לחם אבירים' - לחם של מלאכי השרת (יומא עה, ב), והרגישו בו את הטעמים של כל המאכלים שבעולם. ולא די שלא הכירו טובה להשי"ת על כל זאת, אלא עוד באו בעלילה וכפרו בטובה, וכיון שכפרו בטובותיו של מקום, לכן חרה בהם אף ה' ונענשו מכה רבה מאד.

ולדאבונו, ענין זה מצוי מאוד, שבני אדם אינם מכירים בטובתו של המקום עמהם, הלוא הקב"ה מטיב עם כל אחד ואחד, ואין אדם שנפטר מלהודות על חסדי המקום עמו, רק שעל האדם להתבונן בהם, ואז יראה כמה עליו להכיר טובה לבורא.

ואמר פעם **רבי אליהו רוט** זצ"ל ששימש את **רבי שלומק'ה מזויעל** זי"ע, שרבו אמר לו, שכשיהודי אינו מרוצה ממצבו, ומתעצב על גורלו, עלול להפסיד גם החסדים הנגלים שנקצבו עבורו, ומאידך כשיהודי מרוצה ממצבו, וכשמוצא איזה חסד שהשי"ת הטיב עמו, מודה ומשבח עליה, אז ממשיך עליו שפע טובה.

אחד מגדולי ישראל בדור שלפני מלחמת העולם השנייה, היה רבי ברוך מר ליבוביץ זצ"ל, שמלבד גדולתו בתורה היה מופלא ביותר במידת הכרת הטובה. בישיבתו היה בחור אחד שהוא הראה לו קרבה מיוחדת, וכאשר היה מגיע לביתו, הוא היה מכבדו בכוס משקה ובמזונות. מקורביו של ראש הישיבה לא ראו סיבה כלשהי לגילויי חיבה מופלגים אלו, ולפיכך שאלוהו לפשר הדבר, ותשובתו הייתה כזו:

הבחור הזה הוא נכד של רב בעיירה מסויימת. סבו טעה פעם אחת בפסק הלכה, שאלו אותו שאלה הלכתית והוא השיב תשובה שגויה. כאשר נודע לו שהוא טעה, הוא לא היסס ועזב את משרת הרבנות למשך שתיים-עשרה שנה! כדי ללמוד פסיקת הלכה מפי אחד מגדולי הדור.

בכל פעם שאני רואה את הבחור, אני נזכר בסבא המיוחד שלו, ואני מתעורר לזכור כיצד צריך לנהוג יהודי ירא שמים: ולפיכך אני מכיר לו טובה על כך, שכאשר אני רואה אותו אני מתעורר להיטיב את דרכי שלי.

עד כאן סיפור על הכרת הטובה, אך נביא גם את חלקו השני של הסיפור המלמד על קומתם הרוחנית הגבוהה של 'יהודים של פעם', סיבנו וסבותינו מהעיררה: במשך שתיים-עשרה השנים הללו, לא העלו יהודי העיררה הזו רב אחד על כסאו של רבם. אכן הוא טעה בפסק הלכה, אך הם העריצו אותו על ישירותו ועל כנותו, ושתיים עשרה שנה נותר כסאו ריק עד ששב מגלותו!

בסוף הפרשה מופיע סיפורה של מרים על חטא לשון הרע ועונשו, ובו מעידה התורה על משה רבנו:

"וְהָאִישׁ מֹשֶׁה, עָנּוּ מְאֹד--מִכָּל, הָאָדָם, אֲשֶׁר, עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה." (י"ב, ג')

העיר על כך **רבי ישראל מסלנט**: צא וראה, שהקדוש ברוך-הוא בכבודו ובעצמו מעיד כאן על משה רבנו, שהיה "עניו מאוד מכל האדם" - כינוי מופלג, שלא מצינו כמותו בכל המקרא על שום אדם אחר. ודברים אלה לא נאמרו בערוב ימיו של משה, אלא בעיצומה של פעילותו הענפה כמנהיג העם; שהרי עוד שלושים ושמונה שנות מנהיגות נכונות אותה שעה למשה. ואף אחרי ששמע משה מפי הקדוש-ברוך-הוא ציון לשבח זה - לא גבה ליבו ולא רמו עיניו. זוהי המדרגה הנעלה ביותר של ענווה, שכמותה לא זכה שום אדם אחר "אשר על פני האדמה".

ויש לשאול: מדוע אין אנו מוצאים בתורה מקור למצווה זו? (בתרי"ג מצוות אין את מצוות הענווה) והאם ניתן לרכוש את מידת הענווה?

ענה על כך **הבעש"ט** הקדוש זיע"א: ענווה צריכה לבוא מהלב ולא מהמוח. ענווה צריכה לבוא ממקום פנימי, מעומק נבכי הנפש. עולה היא מעצמה מתוך הלב הטהור של האדם, לכן לא ניתן לצוות עליה, אולם ניתן לקנותה בעבודה קשה על המידות **וביטול עצמי בפני בורא עולם.**

ואמר רבי **יחיאל מיכל מזלוטשוב** זצ"ל תלמידו: יסוד הענוה הוא שיהיה האדם **קטן בעיניו**, ויחזיק עצמו לאין ולכלום **בפני בורא עולם.**

אומרת הגמרא במסכת יומא (כג): "כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר: **"נִשְׂאָ עֵוֹן וְנִגְבֵּר עַל פְּשָׁעוֹ."**

אם נביט באותיות עון נבחין שהן בדיוק כמו אותיות ענו, ללמדך שביכולת האדם לתקן את העון על ידי שיהיה ענו.

כך מסביר **הרב פרופ' יונתן זקס** ז"ל את הענווה של משה, ואת המסר עבורנו: "רבים חושבים שענווה פירושה הערכה עצמית נמוכה. זו טעות. ענווה היא שפה שבה האיני שלי שותק כדי שאשמע את קול ה'איתה'. ענווה אין פירושה לחשוב את עצמך פחות, אלא לחשוב על עצמך פחות."

בבני אדם מפעם צורך עז בהכרה. עם השנים התחלנו להאמין שאם יש לך את זה - תדאג שכולם ידעו. אבל ענוות אמת לא זקוקה לכך. ענוות אמת נובעת מהידיעה שאנו ממלאים תפקיד בתוכנית הגדולה מאיתנו עשרת מונים, ומהאמונה כי מתחת ומעל לפני השטח של העולם ישנה נוכחות המכירה אותנו, אוהבת אותנו ומשגיחה על כל מעשינו.

לע"נ הרה"ג מרדכי דיעי זצ"ל

ראש חכמי חצור וגלילותיה
וראש ונשיא מוסדות התורה והחסד אגודת שערי דעה
נלב"ע י"ג סיון ה'תשפ"א. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתוּן ז"ל
נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.